

До спеціалізованої вченої ради ДФ 35.051.171
Львівського національного університету
імені Івана Франка
вул. Університетська, 1, м. Львів, 79000

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію

**Таргоній Юлії Ярославівни на тему «Договір рахунка умовного зберігання
(ескроу) за законодавством України та правом ЄС»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
в галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 Право**

Актуальність теми дослідження. В процесі гармонізації національного цивільного законодавства із вимогами Європейського Союзу відбувається активне розширення договірних механізмів для реалізації потреб учасників фінансового ринку. Функціонування договірних конструкцій банківської практики в сфері фінансових послуг, зокрема, відкриття та обслуговування різних видів банківських рахунків, в Україні активно запозичує зарубіжний досвід, пов'язаний із впровадженням інноваційних підходів. Надання додаткових потенційних можливостей для клієнтів фінансових установ щодо використання банківських послуг для забезпечення належного виконання зобов'язань в різних сферах цивільного обороту є одним зі стратегічних завдань професійних учасників ринку фінансових послуг, від цього залежить стан їхньої ліквідності, а також це впливає в кінцевому підсумку і на обсяги залучення грошових коштів в економіку України.

Неоднаковими в судовій практиці є підходи щодо вирішення спорів, які виникають з договірних відносин в банківській сфері, в тому числі щодо порушень на етапах відкриття рахунків та надання послуг як суб'єктам господарювання, так і споживачам за договорами банківських рахунків та

застосування цивільно-правової відповідальності банку за недотримання умов таких домовленостей. В правозастосовній практиці та науці виникли дискусії щодо з'ясування правової сутності послуги за договором рахунка умовного зберігання (ескроу), доцільності розширення сфер її застосування, правового статусу сторін, предмету та інших істотних умов відповідної домовленості, форм цивільно-правової відповідальності банків за прострочку переказу коштів бенефіціару чи визначеним ним особам.

Належне законодавче регулювання потенційних можливостей використання договору рахунка умовного зберігання (ескроу) для реалізації інтересів фізичних осіб в межах фінансової інклюдії як одного зі стратегічних напрямів банківської діяльності сприятиме підвищенню доступності користування фінансовими послугами, посиленню захисту прав споживачів фінансових послуг. Наукові дослідження в цій сфері є підґрунтям оптимізації правового регулювання договірних механізмів передачі грошових коштів за послугами ескроу, а відповідно і усвідомленому вибору не лише суб'єктами підприємницької діяльності, але й споживачами такої фінансової послуги.

Дослідженням проблем правового регулювання зобов'язань за договором рахунку зберігання (ескроу) займалися такі вітчизняні науковці як Колодій І.М., Майданик Р.А., Процьків Н.М., Пустовіт Ю.С., Шпуганич І. І., Яворська О. С. та ін. Однак, значна частина питань залишаються недослідженими, а в банківській практиці постає необхідність тлумачення та належного застосування відповідних норм. Усе це вказує на актуальність та важливість обраної дисертанткою теми дослідження.

Обґрунтованість наукових положень дисертації, їх достовірність та новизна.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що вперше на дисертаційному рівні проведено комплексний науковий аналіз правового регулювання договору рахунку умовного зберігання (ескроу) в Україні, досліджено його правову природу та зміст, окреслено особливості правового статусу учасників правовідношення, розкрито механізми виконання та

застосування відповідальності за порушення умов такої домовленості. Дослідження договору рахунка умовного зберігання (ескроу) здійснено у порівняльному аспекті з його правовим регулюванням у країнах ЄС.

Серед важливих результатів наукового дослідження слід зацентрувати увагу на окремі положення, які містять наукову новизну, мають важливе теоретичне та практичне значення, а саме

- обґрунтовано визначення поняття договору рахунка умовного зберігання (ескроу) як тристороннього договору між клієнтом (боржником за основним зобов'язанням), бенефіціаром (кредитором за основним зобов'язанням та отримувачем коштів з рахунка ескроу) і банком, або двостороннього договору між клієнтом та банком на користь бенефіціара, згідно якого клієнт передає на зберігання банку кошти для виконання зобов'язання клієнта щодо їх передання іншій особі (бенефіціару), а банк зобов'язується зберігати ці кошти і передати їх бенефіціару (бенефіціарам) чи іншій особі, за умови настання визначеної/визначених у договорі підстави/підстав;

- аргументовано необхідність законодавчого закріплення строку як істотної умови договору рахунка умовного зберігання (ескроу), а також встановлення граничного строку договору 10 років;

- обґрунтовано, що у випадку ліквідації банку, грошові кошти, розміщені на рахунку умовного зберігання (ескроу), не включаються до ліквідаційної маси банку. Кошти з рахунку умовного зберігання (ескроу) повертаються володільцю рахунку (клієнту) незалежно від того, чи він є фізичною особою, фізичною особою-підприємцем чи юридичною особою;

- встановлено, що договору рахунка умовного зберігання (ескроу) притаманний тристоронній або двосторонній, консенсуальний, публічний, фідуціарний, строковий та відплатний характер;

- удосконалено класифікацію договору рахунка умовного зберігання (ескроу) за різними критеріями;

- удосконалено положення стосовно того, що договір рахунка умовного зберігання (ескроу) не є видом забезпечення виконання зобов'язання;

- набули подальшого розвитку положення щодо історико-правових аспекти становлення та динаміки правового регулювання договору рахунка умовного зберігання (ескроу) в законодавстві України

- проаналізовано відмінності правової природи договору рахунка умовного зберігання (ескроу) від агентського договору та договору зберігання, а також від акредитива;

- сформовано позицію щодо доцільності ширшого використання договору рахунка умовного зберігання (ескроу) для здійснення розрахунків між покупцями об'єктів незавершеного будівництва та забудовниками.

Положення, винесені на захист, відповідають вимогам щодо наукової новизни, є авторськими, логічно сформульовані та належно обґрунтовані в роботі. Для формулювання висновків, пропозицій авторка досліджує етапи становлення законодавства у цій сфері, порівнює положення чинного національного та зарубіжного законодавства, аналізує висловлені науковцями міркування, бачення проблеми та підходи щодо її вирішення та ілюструє теоретичні положення матеріалами практики застосування.

Поставлена мета дисертаційного дослідження щодо комплексного наукового дослідження договору рахунка умовного зберігання (ескроу) за законодавством України та правом ЄС, виявлення та аналізу основних теоретичних та практичних проблем, що стосуються договору рахунка умовного зберігання (ескроу) та подання пропозицій щодо запозичення із законодавчого досвіду країн ЄС найбільш ефективних механізмів його правового регулювання є досягнута, а завдання, що ставила дисертантка, виконані.

У процесі дослідження авторка застосовувала комплекс філософських, загальнонаукових і спеціальнонаукових методів, зокрема, філософський метод діалектики, порівняльно-правовий, формально-логічні методи індукції та дедукції, формально-юридичний та статистичний методи.

Структура та обсяг дисертації. Зміст роботи відповідає меті, завданням, об'єкту та предмету дослідження. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, поділених на 13 підрозділів, висновків, списку використаних джерел (166

найменувань). Загальний обсяг роботи становить 225 сторінки, що відповідає такому типу робіт.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Дисертаційну роботу виконано відповідно до теми науково-дослідної роботи кафедри інтелектуальної власності, інформаційного та корпоративного права Львівського національного університету імені Івана Франка «Проблеми охорони і захисту прав інтелектуальної власності» на 2016-2018 рр. (Номер державної реєстрації 0116U001651), «Новелізація законодавства України у сфері інтелектуальної власності та його гармонізація з правом Європейського Союзу» на 2019-2021 рр. (Номер державної реєстрації 0119U002408), «Національні та світові стандарти правової охорони інтелектуальних, інформаційних та корпоративних прав» 2022-2024 рр. (Номер державної реєстрації 0122U200301).

Повнота викладення наукових положень, висновків та рекомендацій дисертації в опублікованих працях. Основні висновки і теоретичні положення дослідження знайшли відображення у 12 наукових публікаціях, а саме у 4 наукових фахових виданнях України та 8 тезах доповідей на науково-практичних конференціях та заходах.

Відсутність порушення академічної доброчесності. З аналізу змісту тексту дисертації вбачається дотримання вимог академічної доброчесності, що підтверджується наступним. Дисертаційне дослідження Таргоній Ю. Я. містить посилання на вказані у переліку джерела в разі використання наукових підходів, тверджень, ідей, дотримано вимог законодавства про авторське право. У дисертації не виявлено ознак академічного плагіату та інших порушень, які б могли поставити під сумнів самостійний характер дисертаційного дослідження.

Дискусійні положення і зауваження. Поряд з позитивними характеристиками, дисертаційна робота містить і деякі дискусійні положення, а саме:

1. в роботі встановлено, що об'єктом договору рахунка умовного зберігання (ескроу) є грошові кошти у безготівковій формі, а предметом – дії клієнта (володільця рахунка) щодо передання коштів банку для зберігання, а також дії

банку щодо збереження цих коштів та передання їх бенефіціару чи іншій особі у разі надання бенефіціаром письмової вказівки банку після настання підстав, обумовлених у договорі (стор. 94). При цьому, дисертантка обґрунтовує, що банк не набуває у власність грошові кошти, які зараховані на рахунок ескроу, а лише здійснює їх зберігання (стор. 157). Однак, частина 2 статті 1076-1 ЦК України наділяє банк правом використовувати ці грошові кошти, якщо інше не передбачено договором рахунка умовного зберігання (ескроу). Отже, виникає питання щодо можливості реалізації банком такого права зі статусом лише володільця, без права розпорядження;

2. дисертанткою висловлена позиція щодо доцільності встановлення мінімального допустимого розміру пені, що сплачується користувачу за порушення строків виконання платіжних операцій, 0,08 відсотка суми простроченого платежу за кожен день прострочення, але при цьому не уточнюється, чи слід для цього спеціального правила застосовувати загальне обмеження «не більше 10 відсотків суми платіжної операції, якщо інший розмір не обумовлений договором» (стор. 185).

Очевидно, що ця позиція потребує додаткової аргументації під час публічного захисту щодо запропонованого розміру та обмеження такого мінімально допустимого розміру пені;

3. в цілому підтримуючи позицію щодо відсутності акцесорного характеру договору рахунка умовного зберігання (ескроу) щодо договору, для виконання умов якого застосовується цей механізм (стор. 62), видається, що відсутність такого зв'язку не є достатнім аргументом для вирішення дискусійного питання щодо можливості окреслення забезпечувального контексту правової сутності послуги ескроу, а тому є потреба додаткової аргументації позиції авторки про те, що зобов'язання за досліджуваним договором має забезпечувальний характер (стор. 61), але договір рахунка умовного зберігання (ескроу) не є видом забезпечення виконання цивільно-правових зобов'язань (стор. 63);

4. в роботі досить ґрунтовно досліджуються питання належного виконання зобов'язань за договором рахунка умовного зберігання (ескроу), застосування

цивільно-правової відповідальності в разі порушення його умов (стор. 160-185), однак, деякі питання залишились поза увагою дисертантки. Так, до прикладу, оскільки досліджуваний договір є підставою виникнення грошових зобов'язань, можливість застосування положень статті 625 ЦК України, можливість покладення відповідальності за несплату послуг банку не лише на володільця рахунку чи бенефіціара як сторін договору, але й на другого з подружжя, якщо на момент укладення чи виконання договору вони перебували в шлюбі. Також в умовах війни в Україні становить інтерес питання впливу форс-мажорних обставин на виконання його умов та притягнення сторін до відповідальності. Ці питання потребують додаткового з'ясування під час публічного захисту.

Наведені зауваження мають уточнюючий характер, стосуються дискусійних положень, не впливають на загальну позитивну оцінку якості роботи в цілому. Здобувачка володіє необхідними теоретичними знаннями, а також обізнана з банківською та судовою практикою, критично оцінює проблемні аспекти правового регулювання досліджуваних зобов'язань, виявила здібність до наукової роботи на належному методологічному, теоретичному рівні.

Значення одержаних результатів для науки та практики та рекомендації щодо їх можливого використання. Висновки та рекомендації, викладені у роботі, можуть бути використані

- у науково-дослідній діяльності – для подальших наукових досліджень у сфері цивільного права України;

- у правотворчій діяльності – для формування концептуальних напрямів реформування договірних механізмів функціонування банківської системи, удосконалення законодавства з цих питань у сфері захисту прав суб'єктів господарювання та споживачів послуг ескроу;

- у правозастосовній діяльності – для формування судової практики вирішення спорів щодо невиконання чи неналежного виконання банками зобов'язань за договорами рахунків умовного зберігання (ескроу), в тому числі з метою узагальнення судової практики;

- в освітньому процесі – для викладання курсів «Цивільне право України», «Договірне право», а також підготовки курсів лекцій, підручників, посібників, навчально-методичних матеріалів із вказаних курсів.

Загальний висновок. Актуальність тематики дослідження, ступінь обґрунтованості положень наукової новизни, сформульованих висновків, повнота викладу положень новизни в публікаціях відповідають вимогам, встановленим для такого виду наукових робіт. Дисертаційна робота Таргоній Юлії Ярославівни на тему «Договір рахунка умовного зберігання (ескроу) за законодавством України та правом ЄС» є завершеною, самостійно підготовленою науковою працею, відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (із змінами, внесеними згідно з постановами Кабінету Міністрів України від 21.03.2022 року № 341 та від 19.05.2023 року № 502), а її авторка – Таргоній Юлія Ярославівна – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 Право.

Офіційний опонент:

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри теорії права та прав людини
Українського католицького університету

Лепех С. М.